

**МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ
ХОРЕОГРАФІЇ: СТРУКТУРА ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ**

О. М. Тіщенко

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)
E-mail: lenchik7212@mail.ru*

**INTERCULTURAL COMPETENCE OF THE CHOREOGRAPHY
TEACHER: STRUCTURE AND WAY OF FORMING**

O. M. Tishchenko

*H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine)*

У статті розкрито структуру міжкультурної компетентності вчителя хореографії, представлену особистісним, інформаційним та процесуально-діяльнісним складниками. На основі аналізу освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра спеціальності «Хореографія» окреслено фахову специфіку міжкультурної компетентності педагога-хореографа, зумовлену особливостями типових задач його діяльності.

Зроблено висновок про необхідність використання множинності шляхів для формування міжкультурної компетентності педагога-хореографа у процесі професійної підготовки. Свій внесок у формування міжкультурної компетентності мають зробити навчально-пізнавальна, науково-дослідницька, позааудиторна художньо-творча діяльність студентів, а також педагогічна практика.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, учитель хореографії, формування структура, складники, вміння, задачі діяльності.

Постановка проблеми. У нинішніх умовах цивілізаційної глобалізації та одночасного зростання суспільного інтересу до збереження етнокультурного розмаїття суспільства невід'ємною складовою гуманістичного світогляду підрастаючого покоління повинна стати толерантність до етнокультурних, конфесійних, культурно-побутових відмінностей у соціальному оточенні, здатність плідно співпрацювати з представниками різних культур.

Зміст діяльності навчальних закладів у сучасному суспільстві має передбачати цілеспрямоване виховання взаємоповаги й довіри представників різних етнічних культур, орієнтацію на міжкультурну взаємодію, запобігання виникнення непорозумінь на міжетнічному ґрунті. Виконати це актуальне соціальне замовлення спроможний лише вчитель, який сам здатен до професійної діяльності в умовах строкатого в етнокультурному відношенні соціумі, міжкультурно компетентний учитель [10–12].

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Останнім часом з'являються праці, в яких робляться спроби окреслити теоретико-методологічні та психолого-педагогічні засади підготовки вчителя до професійної діяльності в умовах етнокультурно розмаїтого суспільства. Так, Л. Волик у своїй монографії «Полікультурність особистості майбутнього вчителя» розглядає питання професійної підготовки майбутніх учителів до полікультурного виховання учнів в Україні. У праці схарактеризовані теоретико-методологічні та практичні аспекти становлення полікультурної особистості вчителя, окреслені тенденції та перспективи професійного розвитку [1].

У монографії Є. Чорного «Психологія моделювання полікультурної освіти» визначено концептуальні основи, принципи, методи та форми системного психологічного моделювання компетентнісного підходу в освіті, орієнтованого на формування полікультурної особистості. Зокрема, проаналізовано численні підходи до вивчення міжкультурної компетентності особистості, в тому числі — до моделювання її структури [4, с. 89–106].

У працях К. Юр'євої розкриваються теоретико-методологічні засади й досвід формування готовності майбутніх учителів початкової школи та вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності в умовах етнокультурного різноманіття сучасного суспільства, зокрема в

процесі викладання курсу порівняльно-культурологічної етнопедагогіки [5; 6; 8; 9].

Однак, по-перше, більшість науковців традиційно залишаються в межах розробки змісту полікультурної освіти, формування полікультурних уявлень, розширення полікультурної обізнаності учня/студента. При цьому потенціал компетентнісного підходу залишається не задіяним. По-друге, аналіз професіограм, освітньо-кваліфікаційних характеристик та освітньо-професійних програм, навчальних планів і програм навчальних дисциплін педагогічних ВНЗ і закладів післядипломної педагогічної освіти України дає підстави для висновку, що сьогодні відсутні спроби вирішення проблеми підготовки саме вчителів хореографії до роботи в умовах етнокультурного розмаїття сучасного суспільства. Окремі аспекти окресленої проблеми побічно розглядаються у змісті навчальних курсів соціології, соціальної психології, політології тощо. Але цілеспрямована систематична робота з формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів хореографії в контексті їхньої підготовки до роботи в умовах етнокультурного різноманіття соціуму, до міжкультурного діалогу в освітньому процесі – відсутня.

Метою статті є окреслення специфіки міжкультурної компетентності вчителя хореографії та виявлення потенційних можливостей її формування в процесі його професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. У своєму дослідженні ми спираємося на праці К. Юр'євої щодо професійних завдань учителя в роботі з багатоетнічним контингентом учнів, готовності освітян до роботи в умовах етнокультурного розмаїття сучасного суспільства [5–9 та ін.]. За основу також було обрано розроблену дослідницею модель оцінювання результативності процесу формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах етнокультурного розмаїття сучасного суспільства [7].

До параметрів оцінювання були віднесені ступені сформованості особистісного, інформаційного та процесуально-діяльнісного складників досліджуваної готовності.

Зазначимо, що тут наша позиція збігається з висновками Дж. Равена й О. Садохіна, які вважають, що у змісті міжкультурної компетентності можна виокремити три групи елементів — афективні, когнітивні та процесуальні.

До афективних автори відносять емпатію й толерантність, які не обмежуються тільки рамками довірчого ставлення до іншої культури. Вони утворюють психологічний базис для ефективної міжкультурної взаємодії.

До групи когнітивних елементів Дж. Равен і О. Садохін відносять культурно-специфічні знання, які служать підґрунтям для адекватного тлумачення комунікативної поведінки представників іншої культури, як базис для запобігання нерозуміння й як ґрунт для зміни власної комунікативної поведінки в інтерактивному процесі.

Процесуальні компоненти міжкультурної компетентності, за переконанням Дж. Равена й О. Садохіна, – це стратегії, що конкретно застосовуються в ситуаціях міжкультурних контактів. Розрізняють стратегії спрямовані на успішний перебіг такої взаємодії, стимулювання до мовленнєвої дії, пошук спільних культурних елементів, готовність до розуміння й виявлення сигналів нерозуміння, використання досвіду попередніх контактів тощо, і стратегії, спрямовані на поповнення знань про культурну своєрідність партнера [3, с. 134].

Для обґрунтування змістових і процесуальних аспектів формування міжкультурної компетентності вчителя учителів хореографії слід зупинитися на деяких особливостях його професійної діяльності.

Першою особливістю є фахова специфіка, пов'язана з танцем – видом мистецтва, де художні образи створюються засобами пластичних рухів людського тіла.

Аналіз освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра спеціальності «Хореографія» свідчить про надзвичайно широкий спектр умінь фахово-міжкультурного характеру, необхідних учителеві. Це, зокрема, вміння, що забезпечують виконання вчителем навчально-практичної виробничої функції та вирішенням типових задач діяльності, пов'язаних із володінням теорією та методикою українського народного та народно-сценічного танцю.

Володіння теорією та методикою українського танцю, серед іншого, передбачає: володіння методикою та технікою виконання рухів танців Буковини, Волині, Закарпаття, Прикарпаття, Слобожанщини, Центральної України тощо.

Володіння теорією та методикою народно-сценічного танцю, серед іншого, передбачає: володіння методикою та технікою виконання рухів білоруського, естонського, іспанського, італійського, латиського,

литовського, молдавського, польського, російського, угорського танців, а також танців народів Кавказу тощо.

Відомо, що кожна етнічна культура, поряд зі своєю мовою і мовленнєвим етикетом, має також своєрідну невербальну мову та невербальний етикет. Їх знання надзвичайно важливі для вчителя хореографії, який має здійснювати постановки танців різних народів і коректно й адекватно передавати в них особливості невербального спілкування в різних етнічних культурах.

Виконання вчителем-хореографом типової задачі діяльності, пов'язаної зі створенням хореографічних композицій, забезпечується, серед іншого, вміннями:

– користуючись теорією міграціонізму, появою на початку другого тисячоліття до н.е. нових етнічних гілок і успадкування ними спільних культурних надбань, визначати, розрізняти та порівнювати національні особливості розвитку танців різних народів;

– ґрунтуючись на знаннях особливостей побуту, звичаїв, життєвого устрою етнічних спільнот, відображати в малюнку танцю національні особливості побуту, звичаїв, життєвого устрою народу;

– ґрунтуючись на історичній правдивості й регіональних особливостях народного костюма, створити ескіз його сценічного варіанту для хореографічного твору, зберігаючи традиційність народного першоджерела;

– на основі дослідницької роботи зі збирання, запису, вивчення фольклорного першоджерела створити сценічний варіант хореографічного твору;

– використовуючи етнографічні матеріали визначати спільний одяг для чоловіків і жінок, основні частини жіночого та чоловічого вбрання визначати кольорову гаму костюмів, особливості вишивок, прикрас, чоловічих уборів, взуття та зачісок (в залежності від регіональних особливостей) тощо.

Друга особливість пов'язана з позакласною та позашкільною діяльністю вчителя хореографії як керівника творчих колективів. Дитячі та юнацькі танцювальні колективи України все частіше беруть участь у різноманітних міжнародних фестивалях, конкурсах, творчих обмінах тощо, пов'язаних зі спілкуванням з представниками різних країн і культур. Таке спілкування теж вимагає від хореографа – керівника колективу наявності

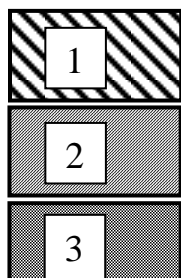
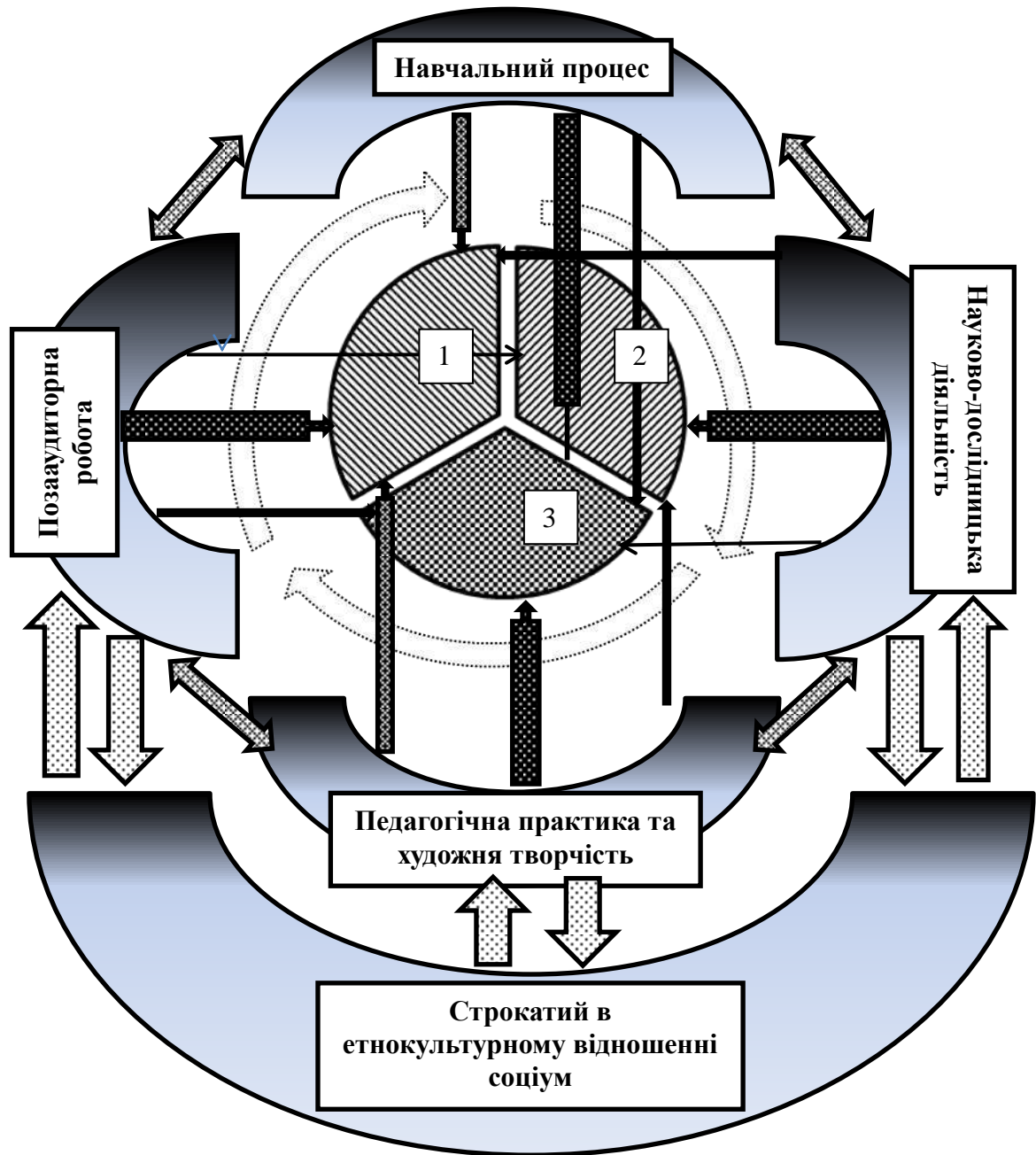
міжкультурної компетентності, яка забезпечить ефективну взаємодію та плідотворне спілкування з колегами.

Як бачимо, вже формулювання комплексних умінь, що забезпечують виконання типових задач діяльності вчителя хореографії, а також окреслення деяких особливостей його професійної діяльності вказують на необхідність використання множинності шляхів формування міжкультурної компетентності педагога-хореографа у процесі професійної підготовки. Це й теоретичні та практичні навчальні заняття, і науково-дослідницька робота, і педагогічна практика, і позааудиторна художньо-творча діяльність студентів.

Взаємозв'язок навчального процесу педагогічного ВНЗ, науково-дослідницької діяльності студентів, їхньої художньо-творчої позааудиторної роботи та педагогічної практики в процесі формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів хореографії, а також потенційний внесок цих сфер активності студентів у розвиток особистісного, інформаційного та діяльнісно-практичного складників досліджуваної компетентності відображено на рисунку 1.

Висновки. Трикомпонентна структура міжкультурної компетентності, що охоплює особистісний, інформаційний та процесуально-діяльнісний складники, вимагає комплексного підходу до її формування в майбутніх учителів хореографії у процесі їхньої професійної підготовки в педагогічному ВНЗ. Свій внесок у формування міжкультурної компетентності мають зробити навчально-пізнавальна, науково-дослідницька, позааудиторна художньо-творча діяльність студентів, а також педагогічна практика.

Перспективи подальших розвідок пов'язані з деталізацією змісту складників міжкультурної компетентності майбутніх учителів хореографії, а також з розробкою критеріїв, показників та діагностичного інструментарію для вимірювання рівнів сформованості кожного зі складників.

- Особистісний складник міжкультурної компетентності
- Інформаційний складник міжкультурної компетентності
- Процесуально-діяльнісний складник міжкультурної компетентності

Рисунок 1. Структурно-функціональна модель процесу формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів хореографії

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Волик Л. Полікультурність особистості майбутнього вчителя : монографія / Лариса Волик. — Київ–Полтава : [б. в.], 2005. — 176 с.
2. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен ; пер. с англ. В. И. Белопольский. — М. : Когито-Центр, 2013. — 396 с.
3. Садохин А. П. Межкультурная компетентность: понятие, структура, пути формирования / А. П. Садохин // Журнал социологии и социальной антропологии. — 2007. — Том X. — №1. — С. 125–139.
4. Чёрный Е. В. Психология моделирования поликультурного образования : монография / Е. В. Чёрный. — Симферополь : Сонат, 2010. — 539 с.
5. Юр'єва К. А. Дослідження готовності вчителів початкових класів до роботи в умовах поліетнічного соціуму / К. А. Юр'єва // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць. — Вип. XLV / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. — Слов'янськ : СДПУ, 2009. — С. 145–150.
6. Юр'єва К. А. Кваліметрична модель результативності етнопедагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів / К. А. Юр'єва // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання : зб. наук. праць / ред. кол.: В. І. Бондар (відповідальний ред.) та ін. — Вип. 13. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. — С. 214–220.
7. Юр'єва К. А. Компетенція, компетентність, міжкультурна компетентність учителя: сутність і зміст / К. А. Юр'єва, О. М. Тіщенко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В. І. Євдокимова і проф. О. М. Микитюка ; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. — Вип. 42. — Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2014. — С. 169–182.
8. Юр'єва К. А. Порівняльно-культурологічна етнопедагогіка : програма навч. дисципліни / К. А. Юр'єва — Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2007. — 30 с.
9. Юрьева Е. А. Инновационные аспекты подготовки студентов к профессиональной деятельности в условиях этнокультурного разнообразия современного общества / Е. А. Юрьева // Kvalifikácia pre budúcnosť / Editori: PhDr. Daniela Hrehová, PhD. Anna Jenčová. — Košice : Technická univerzita v Košiciach, 2014 — S. 284–291.
10. Янкина Н. В. Формирование межкультурной компетентности студента университета : дис. ... д-ра пед. наук : [спец.] 13.00.8 «Теория и методика профессионального образования» / Янкина Наталья Владиславовна. — Оренбург, 2006. — 360 с.
11. Bedeković V. Interkulturalna kompetencija cjeloživotnog obrazovanja nastavnika / V. Bedeković // Pedagogijska istraživanja. — 2011. — №8 (1). — S. 139–151.
12. Hrvatić N. Interkulturalne kompetencije učitelja / Hrvatić N., Piršl E. // Kompetencije i kompetentnost učitelja / N. Babić (ur.). — Osijek : Učiteljski fakultet, Ukraine : Kherson State University, 2007. — pp. 221–230.

Тищенко Е. Н. Межкультурная компетентность учителя хореографии: структура и пути формирования

В статье раскрыта структура межкультурной компетентности учителя хореографии, представленная личностным, информационным и процессуально-деятельностным компонентами. На основе образовательно-квалификационной характеристики бакалавра специальности «Хореография» очерчена специфика межкультурной компетентности педагога-хореографа, обусловленная особенностями типовых задач его деятельности.

Сделан вывод о необходимости использования множественности путей формирования межкультурной компетентности учителя хореографии в процессе его профессиональной подготовки. Свой вклад в формирование межкультурной компетентности должны сделать учебно-познавательная, научно-исследовательская, внеаудиторная художественно-творческая деятельность студентов, а также педагогическая практика.

Ключевые слова: межкультурная компетентность, учитель хореографии, формирование, структура, составляющие, умения, задачи деятельности

Tishchenko O. M. Intercultural competence of a choreography teacher: structure and the ways of forming

The article reveals the structure of the choreography teacher's intercultural competence, represented by identity, information and procedural-active components. Based on the educational-qualification characteristics of a bachelor with the "Choreography" specialty there was highlighted a specificity of the choreography teacher's intercultural competence conditioned by peculiarities of typical tasks of their activity.

The conclusion has been made about the necessity of the multiple ways of use for the choreography teacher's intercultural competence formation. Educational-cognitive, scientific-research, out-of-class creative-artistic activity of students as well as pedagogical practice have to make a contribution into the intercultural competence.

Keywords: intercultural competence, choreography teacher, formation, structure, components, skills, tasks activities.

REFERENCES

1. Volyk L. Polikul'turnist' osobystosti maybutn'oho vchytelya [Multiculturalism of future teachers] : monohrafiya / Larysa Volyk. — Kyiv—Poltava : [b. v.], 2005. — 176 s.
2. Raven Dzh. Kompetentnost' v sovremennom obshchestve: vyjavlenie, razvitie i realizacija [Competence in modern society: the identification, development and implementation] / Dzh. Raven ; per. s angl. V. I. Belopol'skij. — M. : Kogito-Centr, 2013. — 396 s.
3. Sadohin A. P. Mezhekul'turnaja kompetentnost': ponjatie, struktura, puti formirovanija [Intercultural competence: the concept, structure, way of forming] / A. P. Sadohin // Zhurnal sociologii i social'noj antropologii. — 2007. — Tom X. — №1. — S. 125–139.
4. Chjornyj E. V. Psihologija modelirovanija polikul'turnogo obrazovanija [Psychology simulation of multicultural education] : monografija / E. V. Chjornyj. — Simferopol' : Sonat, 2010. — 539 s.
5. Jur'eva K. A. Doslidzhennya hotovnosti vchyteliv pochatkovykh klasiv do roboty v umovakh polietnichnoho sotsiumu [Research preparedness primary school teachers to work in a multi-ethnic society] / K. A. Jur'eva // Humanizatsiya navchal'no-vykhovnoho protsesu : zb. nauk. prats'. — Vyp. KhLV / za zah. red. prof. V. I. Sypchenka. — Slov"yans'k : SDPU, 2009. — S. 145–150.
6. Jur'eva K. A. Kvalimetrychna model' rezul'tatyvnosti etnopedahohichnoyi pidhotovky maybutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Qualimetric model performance etnopedahohichnoyi training of future elementary school teachers] / K. A. Jur'eva // Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 17. Teoriya i praktyka navchannya ta vykhovannya : zb. nauk. prats' / red. kol.: V. I. Bondar (vidpovidal'nyy red.) ta in. — Vyp. 13. — K. : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2009. — S. 214–220.
7. Jur'eva K. A. Kompetentsiya, kompetentnist', mizhekul'turna kompetentnist' uchytelya: sutnist' i zmist [The sphere of competence, competence, teacher's inter-cultural competence: essence and content] / K. A. Jur'eva, O. M. Tishchenko // Zasoby navchal'noyi ta naukovy-doslidnoyi roboty : zb. nauk. prats' / za zah. red. prof. V. I. Yevdokymova i prof. O. M. Mykytyuka ; Khark. nats. ped. un-t imeni H. S. Skovorody. — Vyp. 42. — Kharkiv : KhNPU imeni H. S. Skovorody, 2014. — S. 169–182.
8. Jur'eva K. A. Porivnyal'no-kul'turolohichna etnopedahohika [Comparative Cultural ethnopedagogics] : prohrama navch. dystsypliny / K. A. Jur'eva — Kharkiv : KhNPU imeni H. S. Skovorody, 2007. — 30 s.
9. Jur'eva E. A. Innovacionnye aspekty podgotovki studentov k professional'noj dejatel'nosti v uslovijah jetnokul'turnogo raznoobrazija sovremennogo obshchestva [Innovative aspects of the students preparation for professional careers in the conditions of ethnic and cultural diversity of modern society] / E. A. Jur'eva //

Kvalifikácia pre budúcnosť / Editori: PhDr. Daniela Hrehová, PhD. Anna Jenčová. — Košice : Technická univerzita v Košiciach, 2014 — S. 284–291.

10. Jankina N. V. Formirovanie mezhkul'turnoj kompetentnosti studenta universiteta [Formation of the intercultural competence of university student] : dis. ... d-ra ped. nauk : [spec.] 13.00.8 «Teorija i metodika professional'nogo obrazovanija» / Jankina Natal'ja Vladislavovna. — Orenburg, 2006. — 360 s.

11. Bedeković V. Interkulturalna kompetencija cjeloživotnog obrazovanja nastavnika / V. Bedeković // Pedagogijska istraživanja. — 2011. — №8 (1). — S. 139-151.

12. Hrvatić N. Interkulturalne kompetencije učitelja / Hrvatić N., Piršl E. // Kompetencije i kompetentnost učitelja / N. Babić (ur.). — Osijek : Učiteljski fakultet, Ukraine : Kherson State University, 2007. — pp. 221–230.